

LÁSZLÓ Ferenc
CSUTAK Vilmos

**A Székely Nemzeti Múzeum
igazgató-választmányának jelen-
tése a Múzeumok
és Könyvtárak Országos
Főfelügyelőségéhez a Múzeum
1915. évi működéséről
és állapotáról**

(A közlésről)

A Székely Nemzeti Múzeum első részletes-nyilvános igazgató-választmányi *Jelentése* az 1902-ben megjelent (III.) *Értesítőben* látott napvilágot, a LÁSZLÓ Ferenc-korszak velejárójaként, majd az 1914-essel bezárólag évente, önálló füzetekben jelentették meg, néhány száz példányban. Eddig úgy tudtuk, az 1915 tavaszán megjelent jelentés az utolsó, és a háború, majd a főhatalomváltással bekövetkezett változások következtében folytatásának is leghamarabb az 1935-ös jelentés 1936-ban kiadott füzetkéje tekinthető. A két világháború között a bukaresti román illetékes hatósághoz intézett jelentések szűkszavúbbak. A most közreadott 1915-ös jelentés a múzeumi irattárban lappangott, és valóban az említett sorozat utolsó darabjának tekinthető. Az 1916-ban összeállított iratot ugyancsak egyértelműen nyomdai megjelenésre szánták, de Románia 1916-os hadbalépésével, Sepsiszentgyörgy hadszínterré változásával erre már nem volt lehetőség. A harcok után a gyűjtemények legértékesebb részét evakuálják, az új, saját főépület évekig hadikórháznak van lefoglalva, az országgal együtt a Múzeum is háborúba süllyed. A jelentést a századelői jelentések meg-

késített lezárásaként tesszük közzé, tehát jegyzetanyag nélkül. Mindössze néhány olyan adalékra hívnánk fel a figyelmet előljáróban, mint a Múzeumban létrehozandó Székely Nemzeti Levéltár gondolatának felmerülése (az impériumváltás után ezek szerint nem egyszerűen alkalmi mentésként valósult meg), vagy hogy a költözés-berendezkedés háborús viszonyok miatti elhúzódása ugyan nem tette lehetővé a nagyközönség látogatását, de a kutatás lehetőségét most is biztosították. (B.H.)

*

Méltóságos Főfelügyelőség!

A sepsiszentgyörgyi Székely Nemzeti Múzeum 1915. évi működéséről és állapotáról szóló jelentésünket a következőkben tesszük meg:

Az **igazgató-választmány** az 1915-ik év folyamán háromszor tartott gyűlést: március 27-én és június 21-én dr. SZENTKERESZTY Béla főispán, múzeumi elnök és okt. 10-én dr. DADAY Vilmos vm. főorvos, ügyvezető alelnök vezetése alatt. Március 27-én tárgyalta és elfogadta a múzeum 1914. évi működéséről és állapotáról a múzeumőrök által összeállított évi jelentést, az 1914. évi számadások megvizsgálásáról betervezett bizottsági jelentést; az 1914–15. évi állami segély bejelentése kapcsán felhasználási tervet készítet, s végül a fontosabb folyó ügyekben intézkedett.

Június 21-én **gr. APPONYI Albert** volt vallás- és közoktatásügyi miniszter múzeumi látogatása alkalmából gyűlt össze, hogy a múzeum gyűjteményeit, illetve a még raktárszerűen kezelt gyűjteménycsoportok válogatott darabjait erre a célra rendezett kiállítás keretében bemutassa, s egyúttal saját falai között is szíves köszönetet mondjon annak az államférfiúnak, ki az új múzeum felépítése körül mindenha elvülhetetlen érdemet szerzett az által, hogy az építés céljaira az 1906. évi állami költségvetésben 50 000 K, az 1908. évi költségvetésben pedig 100 000 K építési segélyt adományozott.

Október 10-én azért tartott gyűlést, hogy **dr. LÁSZLÓ Ferenc** múzeumőr feleségének váratlan elhunytá alkalmából kegyeletes intézkedéseket tegyen, s a megboldogult koporsója mellett testületileg adjon kifejezést annak a fájdalmas érzésnek, melyet a népes családja jövőjéért élő-haló jó édesanyának, s férje olda-

lán egyúttal hűséges munkatársunknak váratlan és tragikus halála váltott ki szívünkben.

Az **ügyvezető-tanács** gyűlést nem tartott, mert a múzeumőrök a múzeum folyó ügyeit az elnökséggel való megbeszélések alapján az egész év folyamán elintézhették.

Örömmel jelentjük egyúttal, hogy Igazgató-választmányunk és ügyvezető-tanácsunk kebelében változás az egész év folyamán nem történt.

Nem mulaszthatjuk el azonban, hogy meg ne emlékezzünk e helyen arról a másik közvetett veszteségről is, mely múzeumunkat régi nagyérdemű múzeumőrünknek, **NAGY Géza** Magyar Nemzeti Múzeumi igazgatóörnek febr. 4-én bekövetkezett váratlan elhunytával érte. NAGY Géza 8 éven keresztül (1881–1889) soha nem lankadó buzgósággal állott múzeumunk bölcsője mellett, s ez alatt gyűjteményeink gazdag gyarapításával, ismertetésével és tudományos feldolgozásával elévülhetetlen érdemeket szerzett; 1889-ben történt eltávozása óta pedig a testestől-lelkestől magyar érzésű és gondolkozású igazi tudós meleg rokonérzésével csüngött mindig múzeumunk fejlődésén és annak a székeley kérdésnek és azoknak a székeley tudományos feladatoknak megoldásán, melyeknek lehető előbbre vitelét múzeumunk is hivatásának ismeri.

Kegyeletes köteleességet teljesített azért igazgató-választmányunk, mikor a Magyar Nemzeti Múzeum igazgatójának, **br. SZALAY Imrének** távirati tudósításából egykori kiváló munkatársának haláláról értesülvén, őszinte gyászának és mély fájdalomnak jeléül a múzeum ormára gyászlobogóját kitűzte, a megboldogult özvegye, özv. NAGY Gézáné, sz. ZAPHIRY Helén úrnő, valamint dr. SZALAY Imre igazgató és a múzeum tisztviselői kara előtt benső részvétét táviratilag kifejezte, márc. 27-én tartott gyűlése jegyzőkönyvében a megboldogult emlékét megörökítette, s a múzeum képtára számára arcképének megfestését elhatározta.

Évek óta elintézés alatt álló ügyeink állásáról a következőket jelentjük:

Az építés teljes befejezését, illetve a tervbetett **pótmunkák** végrehajtását és a **berendezési** ügy elintézését a háborúval járó rendkívüli viszonyok levétették a napirendről, az 1914-ik év folyamán tervbe vett új **szervezet** végrehajtásához szükséges államsegélyek ügyében felterjesztett kéréseink elintézéséről pedig nem kaptunk értesítést.

Ily viszonyok közt mindhárom nagy fontosságú ügy végleges elintézését s ezzel múzeumunk jövő fejlődésének biztos megalapozását csak a rendes viszonyok visszatérésétől remélhetjük.

Megemlítjük azonban, hogy a múzeum parkjában és udvarterén az 1914-ik évben megkezdett **befá-**

sítást tovább folytattuk. Ebből a célból Sepsiszentgyörgy város polgármesterétől és az állami erdészeti hivataltól nyert engedély alapján március és április hónapban a sepsiszentgyörgyi erdőből facsemeteket, bokrokat és élő sövénynek való apró ültetvényeket ásattunk ki, s azokat a megállapított tervzet szerint szintén házi munkával elültettük. Sajnos, a háborús viszonyok megakadályozták abban a régi szándékunkban, hogy a múzeum telkének és legközelebbi környékének a Székelyföldre nézve jellemző növényzettel való benépesítési munkáját mielőbb befejezzük.

Megemlítjük továbbá, hogy az **épitési munkák** egy és két évi jótállás alá eső részének utófelülvizsgálatát **MALMOS Andor** főmérnökkel ápr. 27-én elvégeztük, s a helybeli államépitészeti hivatal utasításait a hiányok pótlása végett az építés-vállalkozókkal közöltük. A főtornyunk és az északi szárnyépület fedelén a nov. 18-i szokatlanul erős szélvihar által okozott cseréprongalódásokat kijavítottuk és hasonló rongálások kikertülése végett a toronyfedél alját a szélhatás kizárása céljából bedeszakáztattuk. Ezt azért hangsúlyozzuk, mert ez a körülmény is bizonyítja, hogy az új épület jó karban tartása fenntartási költség sűrűsös biztosítását követeli meg. Főépületünkön kívül a világításra és motorhajtásra szolgáló **villamos berendezésünk** és **vízvezetéki hálózatunk** is állandó gondozást és javítgatást igényel, s e villamos berendezésünknek s főleg villanymotorunknak az év folyamán ismételten szükségessé vált megjavítása máris jelentékeny összeget emésztett fel, s nyomatékosan figyelmeztetett arra, hogy ha a múzeum állandóan zavartalan világításának biztosításáról és vízszükségletének kielégítéséről gondoskodni kívánunk – mi már csak tűzbiztonsági szempontból is kötelességünk –, akkor minél előbb gondoskodnunk kell villamos berendezésünk szakszerű felülvizsgálatáról, és intézkednünk kell házi vízvezetékünknek a városi vízvezetéki hálózatba való végeleges bekapcsolásáról.

Villamos berendezésünk minőségi és szakszerű felülvizsgálatára különben a m. kir. kereskedelemügyi minisztériumot még 1914. évi febr. 25-én 176. sz.a. kelt felterjesztésünkben kértük, s nevezett minisztérium 20012/V. sz.a. kelt leirata szerint a posta- és távirata főfelügyelőséget utasította is a felülvizsgálat megejtésére. Mivel azonban a főépület felülvizsgálati költségeit hordozó vallás- és közoktatásügyi minisztérium ezt a felülvizsgálati költséget még akkor sem volt hajlandó fedezni, mikor erre irányuló kérésünket a Méltóságos Főfelügyelőség 300-1914. sz.a. pártoló ajánlattal terjesztette föl, azért e feltétlenül végrehajtandó felülvizsgálat költségeiről igazgató-választmányunk fog gondoskodni, annyival inkább, mert e költségek fedezése 714-1914. sz. leirata szerint a Méltóságos Főfelügyelőségnek sem áll módjában.

Gyűjteményeink elhelyezésében változás nem történt.

Rendezési munkának előrehaladásáról és a múzeum vagyoni állapotáról jelentésünk végén emlékezünk meg.

Itt csak annyit kívánunk megjegyezni, hogy fenntartó hatóságaink és a Méltóságos Főfelügyelőség, illetve a vallás- és közoktatásügyi minisztérium anyagi támogatása mellett a folyó évben is a székelyföldi **pénztintézetektől** s **Háromszék** vármegye **néhány községétől** nyertünk anyagi segítséget.

A székelyföldi pénztintézetekhez fenntartási segélyért 20-1915. sz. a. jan. 10-én intéztünk kérést.

A beérkezett adományok a következők:

1. Az Agrár Takarékpénztár Sepsiszentgyörgyi Fióktintézetétől 25 K;
2. A Baróti Takarékpénztár r.-t.-tól (Barót) 25 K;
3. A Háromszéki Takarékpénztártól (Sepsiszentgyörgy) 50 K;
4. A Kézdivásárhelyi Takarékpénztártól (Kézdivásárhely) $50 + 50 + 4.17 = 104$ K 17f;
5. A Kovásznai Takarékpénztártól (Kovászna) 50 K;

6. A Sepsisárkosi Takarékpénztártól (Sepsisárkos) 10 K.

összesen: 264 K 17 f.

Megjegyezzük itt, hogy a Kézdivásárhelyi Takarékpénztártól kiutalt és beérkezett segélyösszegben a folyó évi 50 K mellett az 1914-ik évre adományozott 50 K s annak időközi kamata is benne van.

A Háromszék vármegye **községeihez** 529-1914. sz. a. intézett kérésünk alapján a folyó évben beérkezett segélyek a következők:

I. A Kézdi járásból:

1. Kézdiálmástól (1914-re 10 K és 1915-re 10 K) összesen 20 K;
2. Lécfalvától (1915-re) 10 K;
3. Maksától (1915-re) 5 K;

II. Az Orbai járásból:

1. Palpolcztól (1915-re) 5 K;
2. Zágontól (1915-re) 10 K;

III. A Sepsí járásból:

1. Árkostól (1915 évre) 10 K;
2. Kököstől (1914-re 5 K és 1915-re 5 K) = 10 K;
3. Magyarbodzától (1915 évre) 10 K;
4. Mikóújfalutól (1915-re) 5 K;
5. Sepsisbükszádtól (1915 évre) 5 K.

összesen 90 K.

Itt említjük meg pótlólag, hogy Gelence község 1915. dec. 29-én kelt hivatalos értesítése szerint 1914. évi máj. 21-én 40 jegyzőkönyvi sz. a. hozott határozatával 50 K egyszersmindenkori segélyt szavazott meg. Ez a segély azonban még nem érkezett be pénztárunkba.

Gyűjteményeinket vásár, letét és ajándék útján gyarapítottuk.

E gyűjtemények általános gyarapodásáról a következőket jelentjük:

Az 1915. évben a gyarapodás a következő:

1. Könyvtárnál: 12 642 db.
2. Régiségtárnál: 898 db.
3. Néprajzi gyűjteménynél: 37 db.
4. Képzőművészeti gyűjteménynél: 210 db.
5. Természettudományi gyűjteménynél: 359 db.

A gyűjtemények törzanyagának állománya az 1915. év végén: 1. Könyvtárnál 83 660 db. 2. Régiségtárnál: 27 415 db. 3. Néprajzi gyűjteménynél: 6042 db. 4. Képzőművészeti gyűjteménynél: 699 db. 5. Természettudományi gyűjteménynél: 13 107 db.

Az 1914. év első felére kiutalt 1600 K könyvtári rendkívüli államsegély, az 1913. évről áthozott 45.66 K éremtári államsegély-maradvány, továbbá a segéderők díjazása és haszonbér címén 1913. évben kiutalt államsegélyekből az 1914. évre áthozott 237 K 52 f maradvány felhasználásáról szóló elszámolásunkat 1915. évi márc. 27-én 127. sz. a. terjesztettük fel s a Méltóságos Főfelügyelőség elszámolásainkat 386. sz. a. 1915. nov. 8-án kelt leirata szerint jóváhagyólag tudomásul vette, s egyúttal a felmentvényt megadta.

Az 1914-ik év második s az 1915-ik év első felére az 1914–15-ik évi állami költségvetés keretében kiutalt 2500 K államsegélyről s annak felhasználásáról a következőket jelentjük:

A Méltóságos Főfelügyelőség 1914/15. évi állami javadalmának tetemes részét a háborús helyzetből kifolyólag az államkincstár rendelkezésére visszabocsájtván, a felügyelete alá rendelt intézeteket s így múzeumunkat is csak redukált mértékben, s csupán a nélkülözhetetlenek felismert kiadások fedezésében segíthette.

Igazgató-választmányunk 52. sz. a. 1915. jan. 27-én kelt leiratában azért arról értesítette, hogy a múzeum gyűjteményeinek állami segélyezése céljából 2500 K segély kiutalása iránt tett a vallás- és közoktatásügyi minisztérium elé javaslatot.

Örömmel és hálás köszönetünk kifejezése mellett jelentjük, hogy nevezett minisztérium ezt a 2500 K rendes gyarapítási segélyt 11971-1915/III. sz. a. 1915. évi június 11-én kelt rendeletével a sepsiszentgyörgyi m. kir. adóhivatalnál múzeumunknak kiutalta.

Igazgató-választmányunk ezt az összeget 128-1915. sz. a. felterjesztett utasítása értelmében használta fel.

Erről szóló elszámolásunkat 115-1916. sz. a. terjesztjük fel. Ennek főbb adatai a következők:

1. A Könyvtárnál elszámoltatott 892.10 K;
2. A Régiségtárnál elszámoltatott 438.27 K;
3. A Néprajzi gyűjteménynél elszámoltatott 145.– K;

4. A Természettajzi gyűjteménynél elszámoltott	160.– K;
5. A gyűjtemények rendezésénél felhasznált segédkönyvek díjazása címén	866.– K;
összesen:	2501.37 K.

I. Könyvtár és levéltár

A könyvtár és levéltár gyarapodása általában öröndetesnek, sőt szerény anyagi viszonyaink között gazdagnak is mondható.

E gyarapodás részben vásár, részben letét és ajándékozás eredménye.

Vásár útján szerezte meg a múzeum néhai elnökének, **GÖDRI** Ferenc alpolgármesternek könyvtárát és levéltárát, hogy falai között ezzel is emléket állítson annak a derék székely írónak, ki a székelység történetére vonatkozó könyveket és különösen Sepsi-szentgyörgy város múltjára vonatkozó okleveleket jóformán gyermekkora óta gyűjtötte, s azzal a haláláig ápolott gondolattal tanulmányozta, hogy múzeumi segédforrásaink felhasználásával várva várt nyugalmazása éveiben szülővárosa oklevéltárát kiadja s ennek alapján történetét is megírja.

Múzeumunk e gyűjtemény megszerzésével csak kötelességét teljesítette annak a férfinak emlékével szemben, ki veleszületett kulturális érzékével hosszú időn át munkálta múzeumunk érdekeit, de kegyeletes kötelességet teljesített egyúttal özvegy **GÖDRI** Ferencné is, amikor múzeumunk hivatása és jövője iránt táplált meleg érzésétől vezetve néhai férjének e mindig szeretettel és féltéssel övezett gyűjteményét múzeumunk tulajdonába bocsátotta, s ezzel annak együttmaradását biztosította.

E vásár útján igazgató-választmányunk egyúttal azt a múlt évi jelentésünkben tett ígéretét is teljesítette, hogy az 1914-ik év első felére szikuliak beszerzésére nyert könyvtári rendkívüli segélynek ideiglenesen más könyvtári anyag beszerzésére fordított részét vissza fogja pótolni, illetve a jelzett célra fogja felhasználni.

Mert a múzeum most oly könyvtári anyagnak jutott a birtokába, mely kevesebb értékű, de közkézen forgó, s azért szükséges modern műveken s néhány idegen nyelvű és külföldi nyomdai terméken kívül értékes régi magyar műveket s a múzeum hivatása szempontjából még értékesebb régi székely műveket is tartalmaz, s éppen azért a könyvtár különben is nagybecsű régi magyar és székely gyűjteményének értékes gyarapodását jelenti.

E művek közül általános tájékoztatásul csak egy-néhányat kívánunk e helyen megemlíteni. Megemlítjük pl. a külföldi kiadások közül Joannes CALVINUS: **Institutio totius christ. religionis** c. művének gen-

ovai, 1550. évi kiadását, a **Respublica et status regni Hungariae** c. művet (Ex officina Elzeviriana, 1634), KRECKWITZ: **Totius principatus Transylvaniae accurata descriptio**ját (Nürnberg und Franckfurt 1688).

A régi magyar kiadások közül értékesebbek pl: **Menyország kinyitott egyetlen egy szoros kapuja**. Váradon, 1556; G. KATONA István: **Titkok titka**. Gyulafejevárárt, 1645 és a **Váltság titkának** második volumenje, Váradon, 1647, a **Váltság titkának** negyedik része, SELYEI BALOG István: **Temető kert**, Váradon, 1655; PÓSAHÁZI János: **Igazság istápjia**, Sárospatak, 1669; **Confessio et expositio fidei christianae** etc. Kolozsvárat, 1679; GYÖNGYÖSI István: **Porából megéledt Phönix** etc., Lőcsén, 1693; PÁZMÁNY Péter: **Predikációk**, Nagyszombat, 1695; PÁPAI PÁRIZ F.: **Pax crucis** etc., Kolozsvárat, 1710.

Az újabbak közül: BOD Péter **Szent Heortokratese, Szmirnai Szent Polikarpusa, Lexikona, Synopsis iuris connubialis** stb., KÁLLAI: **Históriai értekezése**, Nagyeneden, 1829; BÖLÖNI FARKAS S.: **Utazás Északamerikában**, Kolozsvár, 1834; GÁL Sándor: **A pestvárosi nemzeti őrsereg szolgálati szabályzata**. Pest, 1848. Továbbá IPOLYI Arnold: **Magyar mithologia**, Pest, 1841; KRIZA János: **Vadrózsák**, Kolozsvár, 1863; ORBÁN Balázs: **A Székelyföld leírása**, 1–6 k. Pest, 1868–71; DÓSA Elek: **Erdélyhoni jogtudomány** I–III. k., Kolozsvár, 1851 stb. ...

E nagyobb összeget képviselő vásáron kívül oly művek folytatólagos megszerzésével is gyarapítottuk könyvtárunkat, melyekre gyűjteményeink feldolgozásánál van szükségünk, vagy amelyeknek megszerzését múzeumunk hivatása elodázhatatlan kötelességünké tette.

Évek óta járó folyóirataink előfizetési díjára és könyvkötésekre is jelentékeny összeget fordítottunk.

A Méltóságos Főfelügyelőség **állami letétül** a következő műveket kötötte meg: 1. Mint a vallás- és közoktatásügyi minisztérium állami letétjét: SCOEN Arnold: **Francesco BARBIERI Sfrisato**. Budapest, 1914. c. művét és 2. mint a saját letétjét: a) a GONDA Béla szerkesztésében megjelenő Magyar Adria Könyvtár 1–6 füzetét. – 1. GONDA Béla: **A tengeraltjáró hajók** (1–3 füzet) Budapest, 1915; 2. dr. SZABÓ László: **MAGYAR Balázs hadjárata Veglia szigetén**. Budapest, 1915; 3. dr. CHOLNOKY Jenő: **A földközi tenger és kijárói**, Budapest, 1915; 4. dr. MÁRKI Sándor: **Magyar uralom az Adrián**. Budapest, 1915; b) MELLER Simon: **Az ESTERHÁZY Képtár története** (Budapest, 1915) művet.

Szintén a Méltóságos Főfelügyelőségtől kapta könyvtárunk a következő ajándékokat: 1. Mint szerző

ajándékát: dr. RAJNİK Béla: **Az Ausztriától való gazdasági különválás nyomán várható alakulások. Az önálló vámtérület határai Magyarországot mezőgazdaságára, iparára és kereskedelmére** (Budapest, 1909) művet; 2. **Magyar Minerva, a magyarországi Múzeumok és Könyvtárak címkönyve**, V. K., 1912–1913, Budapest, 1915; 3. Mint dr. SZTRIPSZKY Hiador ajándékát: dr. RUDNICKYJ István: **Ukraina és az ukrainaiak Magyarország oroszföldi barátai**, Budapest, 1914 (2 pld.); 4. MIHALIK József: **Múzeumi és Könyvtári Értesítő**, 1915. évf., Budapest, 1915; 5. dr. GULYÁS Pál: **Magyar Könyvszemle**, 1915. évf., Budapest, 1915.

A többi **ajándékozók** sorából jölesik még külön kiemelnünk a Műemlékek Országos Bizottságát, melynek elnöke br. FORSTER Gyulának a bizottság kiadványa gyanánt megjelenő **Magyarország műemlékei** c. mű idáig megjelent 3 kötetét, és másrészt az Országos Magyar Gazdasági Egyletet, melynek igazgatósága a *Magyar Gazdaságtörténeti Szemle* I–XII. évfolyamát ajándékozta könyvtárunknak.

Nagyobb ajándékokkal gazdagították még könyvtárunkat özv. GÖDRI Ferencné (133 db.) és MÉLIK István takarékpénztári tisztviselő, ki 220 db.-ból álló, s főleg értékes modern jogi műveket magába foglaló könyvadománnyal gyarapította éppen ily művekben feltűnően szegénynek mondható könyvtárunkat; végül SZABÓ Margit (Kézdivásárhely), ki a pákái GÖRÖG Róza-féle hagyatékából származó s KOVÁCS Gyula pákái igazgató-tanító útján még az 1914. év folyamán beküldött 185 db.-ból álló gyűjteményt, melynek régi halotti beszédekből álló csoportja értékeesebb, a folyó évben ajándékul engedte át múzeumunknak.

A többi **ajándékozók** a következők:

Állami nyomda, Budapest (140 db.), BARABÁS SAMU Papolc (12 db.), Baróti m. kir. állami polg. fiúiskola Igazgatósága (1 db.), Bácsodbodrog vármegyei Történelmi Társulat múzeuma, Zombor (6 db.), Budapest székesfőváros tanácsa közoktatási ügyosztálya (2 db.), BODOLA Ödön tanuló, Sepsiszentgyörgy (2 db.), *Csik vármegye* szerkesztősége, Gyergyószentmiklós (1 db.), CSUTAK Vilmos, Sepsiszentgyörgy (9 db.), Délmagyarországi Történelmi és Régészeti Társulat múzeuma, Temesvár (1 db.), dr. DIÉNES Ödön, Kézdivásárhely (1 db.), *Erdészeti Kísérletek* szerkesztősége, Selmeczbánya (1 db.), *Erdővidék* szerkesztősége, Barót (1 db.), M. kir. Földtani Intézet Igazgatósága, Budapest (2 db.), *Független Székelység* szerkesztősége, Sepsiszentgyörgy (1 db.), GÁBOR Pál, Sepsiszentgyörgy (1 db.), *Genealógiai Füzetek* szerkesztősége, Kolozsvár (1 db.), GYÁRFÁS Jenő, Sepsiszentgyörgy (1 db.), Győr szabad kir. város taná-

csa (2 db.), HADNAGY Zoltán, Dálnok (2 db.), HAJÓS Imre, Sepsiszentgyörgy (1 db.), Háromszéki Takarékpénztár Sepsiszentgyörgy (1 db.), Háromszék vármegye Alispáni Hivatala (2 db.), Hunyad megyei Történelmi és Régészeti Társulat múzeuma, Déva (1 db.), Képviselőház Kiadóhivatala, Budapest (24 db.), Kézdivásárhely, rendezett tanácsú város (1 db.), Kézdivásárhelyi m. kir. áll. polg. fiúiskola Igazgatósága (1 db.), Kézdivásárhelyi m. kir. áll. polg. leányiskola Igazgatósága (1 db.), Kézdivásárhelyi m. kir. áll. elemi fiú- és leányiskola Igazgatósága (1 db.), KICSÍ Zsigmond, Szemerja (1 db.), KICSÍ Zsigmondné, Szemerja (1 db.), Komárom vármegyei Városi Múzeumegyesület múzeuma, Komárom (1 db.), Központi Statisztikai Hivatal, Budapest (1 db.), dr. LÁSZLÓ Ferenc, Sepsiszentgyörgy (90 db.), LISZTER Zsigmond, Sepsiszentgyörgy (1 db.), LUDVIG Gyula, Sepsiszentgyörgy (2 db.), Magyar Gyáriparosok Országos Szövetsége, Budapest (2 db.), Magyarországi Kárpátgyűjtemény, Poprád (1 db.), MÁTHÉ Dénes, Sepsiszentgyörgy (5 db.), NEMES Herman, Réty (3 db.), PETRÁS György, Sepsiszentgyörgy (1 db.), ROEDIGER Lajos, Kovászna (12 db.), Segesvári m. kir. állami polg. leányiskola (1 db.), Sepsijárási főszolgabírói hivatal (1 db.), Sepsiszentgyörgy r.t. város (26 db.), Országos Magyar Iparművészeti Társulat, Budapest (1 db.), Országos Szabadoktatási Tanács, Budapest (1 db.), SZABÓ Sámuel könyvnyomda, Kovászna (9 db.), dr. SZÁSZ Izsákné, Sepsiszentgyörgy (1 db.), SZENTGYÖRGYI Dénes, Marosvásárhely (1 db.), Székely Mikó Kollégium, Sepsiszentgyörgy (3 db.), *Székely Nép* szerkesztősége, Sepsiszentgyörgy (1 db.), *Székely Ország* szerkesztősége, Székelyudvarhely (1 db.), Udvarhely vármegye Alispáni Hivatala, Székelyudvarhely (1 db.), a Veszprém Vármegyei Múzeumi Bizottság és Múzeumegylet, Veszprém (1 db.), VÉGH Erzsébet, Sepsiszentgyörgy (1 db.), ZÁGONI Dezső, Barátos (2 db.).

E kimutatásban szerepelnek azok a háborús nyomtatványok és egyéb nyomdai termékek is, melyek 232 sz.a. Háromszék, Csik és Udvarhely vármegyék alispánjaihoz és 310 sz.a. a székelyföldi nyomdákhoz intézett megkereséseink alapján küldettek be könyvtárunkba.

Levéltárunk

gyarapodásából elősorban az özv. GÖDRI Ferencnéől néhai férje hagyatékából megvásárolt levéltári anyagot kell kiemelnünk.

E gyűjtemények nagyobb része közvetlenül vagy közvetve Sepsiszentgyörgy város és vidéke történelmére vonatkozik, s megszerzése annál örvende-

tesebb múzeumunkra és Sepsiszentgyörgy városára nézve, mert a városnak régi levéltára egyáltalán nincs. A középkori és 16. sz.-beli okmányok már az 1658. és 1661. évi török-tatár dúlások alkalmával elpusztultak, az újabb levéltári anyag pedig egy 1736. évi táblai átirat és egy 1782. évi vásári adománylevél s néhány száz, a 19. század első feléből származó kevés értékű akta kivételével 1849. júl. 5-én a várost kirabló oroszok pusztító és gyűjtogató szenvedélyének áldozata lett.

GÖDRI Ferenc gyűjteménye birtokába többnyire a vele rokonságban vagy jó barátságban álló családok szívességéből jutott, s az ily családi iratok természetesen a város elpusztult és elkallódott levéltárát sohasem pótolhatják.

De e családok, mint pl. az ANDRÁD, CSÁSZÁR, KIRÁLY, KISS, MÁRK, MIKLÓS, MÓRICZ, NAGY, SAS, SZÉKELY, VÁSÁRHELYI stb. a város életében, többször a város életének irányításában is részt vettek, harcot vívtak a kiváltságaikra féltékeny, mert ebből élő és adózó város érdekében, védelmezték ennek szabadságát és kiváltságait, főleg a Sepsiszentgyörgy faluban századok óta nagybirtokos DACZÓ családdal szemben, melynek története az összes sepsiszentgyörgyi családok közül elsősorban forrott össze a város történetével.

E levelek nagyobb része is a DACZÓ család birtokában volt. A levelek másik része általában vármegyénk történetéhez szolgált adatokat, s bár szintén családi levelesládából jutott a GÖDRI Ferenc tulajdonába, azért köztörténeti szempontból is értékes anyagnak mondható.

Ezek között vannak pl. a komolói ANDOR, az illyefalvi BIÁLIS vagy OLASZ és GÖDRI, a málnási IMREH, a nagyajtai INCZE, a kovásznai KISS, a torjai, illetve csernátoni KOZMA, az árkosi MIHÁLY, az illyefalvi PETKE és SÉRA, a kilyéni SZÉKELY, a rétyi SZÉKELY és más családok levelei stb.

Külön megemlítést érdemelnek az 1848–49. évi szabadságharcunkra vonatkozó hivatalos és magániratok, s ezek közt főleg a GÁBOR Áron székely ágyúöntő hősi eredeti levelei.

Levéltárunk ajándék útján elsősorban a szentkatolnai CSEH család levelesládájával gazdagodott, mit választmányunk tagja, dr. KÜNNLE Tivadar ügyvéd ajándékozott múzeumunknak.

Az okleveles anyag elsősorban azért értékes, mert egy kiterjedt s vármegyénk körzetében már a 17. sz. óta szerepet vivő, de – főleg vármegyénk területéről kiszármazott tagjaiban és ágaiban a magyar közéletnek is több jeles munkást adó, tősgyökeres székely család birtok- és vagyoniügyi viszonyairól nyújt általános tájékoztatást.

Múzeumunk szempontjából azonban értékét még növeli az a körülmény, hogy magában foglalja egyrészt a CSEH családdal rokon, s szintén szentkatolnai DIMIÉN család régi leveleit, s másrészt oly hivatalos iratokat is, melyek az ajándékozó néhai anyai nagybátyjának, szentkatolnai CSEH Ignácnak Háromszék vármegye szolgálatában végzett közigazgatási pályáján, főleg 1848–49. évi szabadságharcunkban s az 1861–62-ik évi alkotmányos időszakban Kézdivásárhely alkirálybírói állásában, végül 1867-ben Kézdivásárhely város alkotmányos újjászervezésére nyert kormánybiztosi megbízatása alatt végzett tevékeny működésére vetnek világot.

Az ily családi levelesládák megnyerése azért nemcsak az illető ajándékozó családra nézve jelent megnyugvást és biztosítást a család múltjára világot derítő iratok jövő fennmaradása felől, hanem a közérdek szempontjából is öröndetes és fontos, annival inkább, mert amint éppen a CSEH-iratok egyike is panasolja, utolsó szabadságharcunk folyamán az oroszok pusztítása miatt nemcsak városunk, de Háromszék vármegye levéltára is pótolhatatlan kárt szenvedett.

„Korunk veszes napjai közt egy vala, midőn lakóhelyeink, jelesen pedig székhelyünk, Sepsiszentgyörgy városa is csatatérre választatva, a győztes rész által többek közt – a nemzet levéltára is összeromboltatott, használhatatlan zavarba tétetett” – amint CSEH Ignác lemondott kézdi alkirálybírónak Háromszék tűzkárpótló egylete központi bizottmánya 1849. nov. 18-án panasolja.

Hatósági levéltáraink hiányait azért sok esetben csak a családi levelesládák adataival pótolhatjuk. E magánlevelek gyűjtését éppen azért múzeumunk egyik legfontosabb feladatának és hivatásának tekintjük annival inkább, mert hatósági levéltáraink e gyűjtést – sajnos – feladatuknak egyáltalán nem tekintik.

Megelégednek a meglévő anyag őrzésével és rendezésével, sőt személyzet hiányában többnyire ezt a feladatot sem tudják elvégezni. Emiatt működésük jóformán csak a nemesi leszármazást igazoló, család-történeti adatok kutatására szorítkozik.

Értékes kincset őriznek, de történetírásunk nagy fontosságú érdekeit a kívánatos mértékben szolgálni nem képesek.

Ez a sajnálatos körülmény érlelte meg bennünk azt a gondolatot, hogy hatósági levéltáraink régi, legalább 1849-ik végéig terjedő anyagának múzeumunk falai közt való egyesítésre lépéseket tegyünk.

Mert új múzeumunkban nemcsak a levéltári anyagot tudjuk tűzbiztos helyen elhelyezni, de reményünk van, hogy tervbetett új szervezetünk végrehajtásával a levéltárunkban való tudományos kutatást is oly mértékben tehetjük lehetővé, mint bármelyik hazai intézetünk, sőt az igazán komoly és megbízható

kutatóknak még több kedvezményt s a zavartalan kutatásra még több lehetőséget is nyújthatunk.

Székely vármegyénk vezetőitől függ csupán, hogy a Székely Nemzeti Múzeumban székely nemzeti levéltárat teremtsünk, nyilvánvalóan inkább, mert felsőbb hatóságaink illetékes vezetőiben megvan a jó szándék, hogy közérdekű gondolatunk a béke éveiben csakugyan valóra váltsék.

Kisebb adományokkal a következők gyarapították a levéltárakat:

CSUTAK Vilmos (2 db.), özv. DAMOKOS Benedekné (52 db.), özv. EHEDI Mihályné (5 db.), özv. GÖDRI Ferencné (160 db.), GYÁRFÁS Jenő festőművész (1 db.), KOVÁCS Margit (22 db.), LISZER Zsigmond (1 db.), NEMES Győző (1 db.), özv. REMENYIK Kálmánné (130 db.), ROEDIGER Lajos Kovászna (3 db.).

Ezek közül az özv. REMENYIK Kálmáné-tól ajándékozott iratokat emeljük ki, melyek néhai REMENYIK Kálmán hírneves székely tilinkóművész 1880–1903. évi kulturális működésére vetnek világot.

Dr. BÉLDI Pál vármegyei főjegyző 1900. jan. 13-án kelt doktori diplomáját letét gyanánt múzeumnak engedte át.

A könyvtár és levéltár számszerű gyarapodása eszerint az 1915. évben a következő volt: a) Könyv: 2217 db., b) Hírlap: 80 db., c) Aprónyomtatvány: 438 db., d) Térkép: 13 db., e) Kézirat: 18 db., f) Oklevél és egyéb irat: 9876 db., összesen: 12 642 db. Ebből vásár útján szereztetett összesen: 8889 db., állami letét 6 db., ajándék 3828 db.

II. Régiségtár

Az erdős tyiszk-hegyi őstelepen az ásásokok ebben az évben is szüneteltek. A korábbi ásásokok régészeti anyagának részletes feldolgozása céljából végzett munkálatok közül meg kell említenünk dr. **GASPARETZ** Géza Elemérnek, a Magyar Nemzeti Múzeum régiség-tára segédőrének, **MIHALIK** József előadó, múzeumi országos felügyelő szíves felkérésére, illetve megbízásából végrehajtott nagy értékű vegyi vizsgálatait. Az elemzésre kiválasztott őskori tárgyak vegyi vizsgálatának részletes jelentésében összefoglalt eredményei nem csupán az elemzett tárgyak anyagáról és megmunkálásának módjáról nyújtanak pontos felvilágosításokat, hanem összehasonlító kortörténeti megállapítások végzésére is több szempontból alkalmasak lesznek.

Őskori gyűjteményünk gyűjtés, ajándék vagy vétel útján a következő lelőhelyekről gyarapodott:

Magyarbodzáról a Kova-patak (Valea Cremina) jobb oldali teraszán fekvő paleolitikus őstelepről: szilánkok, pengék és kőmagvak tűzközből. A m. kir.

Földtani Intézet útján **TEUTSCH** Gyula (Brassó) ajándéka.

Bród, Tyiszkhegy: Az ásatási szelvények lehelott törmelékéből dr. **LÁSZLÓ** Ferencz múzeumőr 51 db. jellemző tárgyat gyűjtött össze. **Sepsiszentgyörgy**, Örök: 1 db. őrlőkő (gyűjtés); valószínűleg ugyaninnen való a **GÖDRI** Ferenc hagyatékából vásárolt 2 db. lapos bronz véső és egy bronz karperec is. **Sepsiszentkirály**: 1 koptatott felületű obsidián darabja (**GÖNCZY** F. ajándéka); **Réty**, Templomdomb: cseréphanál és állatidolum (**NEMES** Herman ajándéka); **Kovászna**, Árpád-forrás: kőbalta foka (**IGNÁCZ** László tanuló ajándéka); **Orbaitelek**, özv. **HORVÁTH** Ignácné kúriája: cserépedény-töredékek (a telektulajdonos ajándéka); **Kézdimartonfalva**, Feketeügy mente: 2 db. csuproccka és cserépedény-törmelék (**CZIRMAY** József ajándéka); **Alsótorja**, **SZINI**-féle telek felső része: cserépedény-töredékek és kőbalta foka (**BECSKY** Antal ajándéka).

Megbízásunkból összehasonlító anyaggyűjtés céljából **VARGA** Nándor rajztanárjelölt régiség-tárunk részére lemásolta a Debrecen sz. kir. város múzeuma tulajdonát képező azon a tusrajzokat, amelyeket a **PATAKY** Viktor-féle őskori gyűjtemény Székelyföldről származó őskori tárgyairól a gyűjtemény össze-gyűjtője készített.

Történeti (historikus) **gyűjteményünk** részben vásár, részben gyűjtés és ajándék útján gyarapodott.

E gyűjteményünk legértékesebb darabjához **ISTÓK** János szobrászművész szívessége útján jutottunk ki a Bereck község számára készített **GÁBOR** Áron-émlékmű talapzatán való elhelyezés céljából a Kézdivásárhely tanácsházában őrzött **GÁBOR** Áron-féle eredeti ágyúróll bronzba öntött hű másolatot készítettén, múzeumunk részére is teljesen hű gipszmásolatot készítettett, s az ágyúhoz még két db., szintén hű **GÁBOR** Áron-féle kis ágyút is őrizünk, most már abban a szerencsés helyzetben vagyunk, hogy a kutatóknak teljesen hű képet nyújthatunk halhatatlan emlékü székely hősünk ágyúöntő művészetéről.

Özv. **GÖDRI** Ferencné-től vásároltunk meg több, kisebb értékű tárggyal együtt egy jó fenntartású, 15. századbeli, pallóserű, két markolatú, kétélű acél kardot, melyet a sepsiszentgyörgyi erdőben találtak, továbbá két db. 1848–49-ből származó vaslándzsát és egy porcelántányért, mely a gr. **MIKÓ** Imre ajándékából jutott a **GÖDRI** család tulajdonába stb.

Gyűjtés útján jutott múzeumunk tulajdonába egy, a 19. század elejéről származó, jó fenntartású szuronyos kovás puska, mely a felsőtorjai ref. templom javítása alkalmával a karzat deszkái közül került napvilágra, s a nevezett egyház lelkesének és tanácsának ajándékából **ZAYZON** Ferenc tb. múzeumőr útján

jutott gyűjteményünkbe, ki múzeumunk megbízásából a templomjavítási munkálatokat megvizsgálta s eljárásáról részletes jelentést terjesztett választmányunk elé.

Szintén gyűjtésből származik néhány db. háztartási régi felszerelési tárgy, melyeket a Sepsiszentgyörgy város tanácsa által hadsegélyezési célokra összegyűjtött fémtárgyak közül választottunk ki és amelyeket ugyanolyan súlyú nyersfém átszolgáltatása ellenében vettünk át régiségátárunk részére.

Értékes **ajándékokkal** gazdagították gyűjteményünket pl. BARÓTHI József torjai jegyző, ki egy 1614-ből származó szarvasagancs puskaportartót, K. **BOGDÁN** Géza nagyszabasi kir. erdőfelügyelő, ki egy rézveretes, pengéjén bevéselt feliratokkal és képekkel díszített insurgens kardot; özv. gr. NEMES Jánosné, szül. gr. BETHLEN Polixénia, ki a 19. sz.-ből származó 60 db. férfi és női, főúri viseletünkre jellemző ruhadarabot és apróbb tárgyat, s özv. REMENYIK Kálmánné, ki néhai férje, REMENYIK Kálmán székely tilinkó-művészünk hagyatékából 6 db. tilinkót ajándékozott régiségátárunknak. –

A többi ajándékozók névsora a következő: BECSKY Antal, Alsótörja (24 db.), BIKFALVI István (1 db.), BOROS Gizella (1 db.), IGNÁCZ László úttján: DEÁK Károly, Kovászna (1 db.), FÜLÖP Sándor közkatona hagyatékából (6 db.), ISTVÁNYI Jánosné (1 db.), KELEMEN Lajosné (1 db.), KELEMEN Lajos tanácsai iktató (1 db.), özv. KOVÁCS Gáborné (1 db.), özv. KÖKÖSSY Endréné (1 db.), LISZTER Zsigmond (19 db.), MIHÁLY Gyula (1 db.), SÁNTHA Károly Dálnok (1 db.), özv. SCHMIDT Edéné (4 db.), Sepsijárásai főszolgabírói hivatal (4 db.), VERES Gábor (1 db.), Vereskereszt Kórház, Sepsiszentgyörgy (1 db.), VERES Péter tanuló (1 db.).

Éremtárunk

vásár, csere és ajándék útján gyarapodott.

Vásár útján özv. GÖDRI Ferencnéől 29 db., többnyire 1848–49-ből származó magyar ezüst- és bronzérmeket szereztünk.

Az ajándékozók közül elsősorban özv. GÖDRI Ferencnéet említjük meg, ki 300 db. újkori hazai és külföldi bronzérmekkel és néhány KOSSUTH-bankóval gyarapította gyűjteményünket.

Megemlítjük továbbá GÖRÖG Joáchim gyermekszentmiklósi esperes-plébánost, ki elnökünk útján Mátyás király arany forintjával gazdagította éremtárunkat.

Csere útján Sepsiszentgyörgy várostól 29 db. újkori érmet kaptunk.

A többi ajándékozók névsora a következő:

BALÁSY Gyula (5 db.), BARABÁS Lajos (1 db.), BARÓTHY József, Torja (5 db.), BORA István

tanuló (6 db.), BUTYKA Jánosné, Zabola (1 db.), dr. DADAY Vilmos (1 db.), dr. DADAY Jenő, Északi harctér (7 db.), GALLÓ Dénes, Nagyborsosnyó (1 db.), GYÖRBBÍRÓ István, Kökös (2 db.), JAKAB Álmos (1 db.), KELEMEN Lajos, vm. főügyész (10 db.), özv. KOCSIS Károlyné (4 db.), KURKÓ Gyula (1 db.), dr. LÁSZLÓ Ferenc (4 db.), NEMES Herman, Réty (1 db.), SÁNTHA Lajos, Mikóújfalú (1 db.), SIMON Mária tanuló (1 db.), a Sepsijárásai főszolgabírói hivatal (1 db.), VÁNCSA Mária (1 db.).

A régiségtár és éremtár összes gyarapodása az 1915. évben: 1. Ásatás vagy vétel útján 194 db. 2. Állami letét – db. 3. Ajándék 704 db., összesen 898 db. Ebből a) őskori régiség 281 db., b) római régiség – db., d) közép- és újkori régiség 186 db., d) kegyeleti tárgy – db., e) érem- és pénzjegy 409 db. f) egyéb tárgy 22 db.

III. Néprajzi gyűjteményünk

is legnagyobb részét ajándékozás útján gyarapodott. **POLGÁR** Máté sepsiszentgyörgyi mézeskalácsos a 19. sz. első feléből való díszített és írásos mintájú 17 db. mézeskalács-formát, **NEMES** Herman rétyi kereskedő kézzel hajtható régi típusú sóórlót, özv. **GÖDRI** Ferencné 1808-ban készült csügörsajtolót, **KÜNNLE** Ilus Sepsiszentgyörgyről 1 db. fakulacsot, **DEMETER** Sámuel Szemerjáról 1 db. túrómorzsolót, **HADNAGY** Zoltán tanuló Dálnokból 5 db. kisebb használati tárgyat, **KOVÁCS** Gyula Pákéből 1 db. anyaméh-fogót és egy bokajkancsót ajándékozott. **BAJKÓ** Mihály Gyergyóditró vidékére vonatkozó néprajzi tárgyú rajzaiból az idén is 9 db.-ot válogattunk össze.

A néprajzi gyűjtemény 1915. évi összes gyarapodása 37 db. tárgy. Ebből vásár 10 db., a többi ajándék. Mindannyi magyar néprajzi tárgy.

IV. Képzőművészeti gyűjteményünk

vásár és ajándék útján gyarapodott.

Özv. GÖDRI Ferencné szívességéből részben vásár, főleg azonban ajándék útján 210 db.-ból álló eredeti fényképeket tartalmazó gyűjtemény birtokába jutottunk.

E fényképek tárgyak szerint a legváltozatosabb képet mutatják, de mind megegyeznek abban, hogy Sepsiszentgyörgy város és Háromszék vármegye történeti, régiség-tani, néprajzi vagy természeti szempontból fontos emlékeiről készültek, s éppen azért illető gyűjteménycsoportjaink illusztrálásához felhasználhatók.

E gyűjteménycsoport anyagát bővíti továbbá **MIHÁLY** József 1848/49-iki sepsiszentgyörgyi főbíró arcképe, melyet **NENDTVICH** festett; egy eredeti

szénrajz, mely **NAGY** Gézát ábrázolja, s amelynek tulajdonába **RÉVÉSZ** Györgyi sepsiszentgyörgyi áll. tanítóképzői tanárnő művészi készsége és szíves jóindulata juttatott.

Eszerint az összes gyarapodás 210 db., melyből 128 db. vétel, 82 db. ajándék.

V. Természetrzaji gyűjtemény

LÁSZLÓ Kálmán főgimnáziumi tanuló dr. **LÁSZLÓ** Ferenc múzeumőr vezetése mellett Sepsiszentgyörgy város területén, Málnásfürdön, a Rétyi nyírben, Komollón, Eresztevényen, Erősdön, Gidófalván, Aldobolyban, Tusnádon és a Csomád északi lejtőjén gyűjtött növényeiből 338 lapon 273 faj rendezett virágos növényt adott ajándékba. Ezen gyűjtemény bemutatás céljából keretben való kiállításra is alkalmas.

JÓZSEF Mihály Kilyénből 1 db. tűzfejű aranypipóké, **PAP** Lehel és **HÜTTER** János tanulók 4 db. fiatal görényt, **NEMES** Herman Rétyről és **VAJNA** Mihály tanuló Szemerjáról 1-1 ásványt, özv. **GÓDRI** Ferencné pedig egy ásatag szarvasagancsot, 7 db. ásványt és kőzetet, továbbá a Csukásról származó néhány példány szárított növényt adományozott.

A természetrzaji gyűjtemény 1915. évi összes gyarapodása: állat és állattani készítmény 6 db., növény 342 db., ásvány, kőzet és kövület 11 db., összesen 359 db. Ebből vásár 1 db., ajándék 358 db.

A Múzeumőrök működése

Rendes élethivatásunkkal járó s a rendkívüli viszonyok közt az eddiginél fokozottabb erőt és időt kívánó kulturális munkánk elvégzése után fennmaradó időnket és erőnköt ebben az évben is teljes igyekezettel múzeumunk hűséges gondozására és gyűjteményeinek anyagi erőnk teljes igénybe vételéig terjedő állandó gyarapítására fordítottuk, s amikor gyűjteményeink belső értékét növeltük, egyúttal rendezői munkánk folytatásával annak tudományos és általános kulturális célokra való felhasználhatóságát is eredményesen dolgoztunk.

A felmerült és elintéztet adminisztratív teendők jelentékeny számát bizonyítja, hogy az 1915. évben az iktatóba vezetett és elintéztet ügyek száma 516 volt. Postakönyv útján kézbesített 513 egyszerű, 20 ajánlott levél és 3 postai csomag.

Ezenkívül állandóan vezettük a pénztári nyilvántartásokat, s végeztük a pénztári ügykezelést is. E teendők mellett az új épület és udvartér állandó gondozása, jó karban tartása, s a szükségessé vált javítási munkák elvégzése is jelentékeny időt vett igénybe.

Ezek mellett a vásár, gyűjtés, csere, letét és ajándék útján az év folyamán beérkezett összes tárgyakat a legtöbbször szükséges konzerválások elvég-

zése után beérkezésük sorrendjében a **Beérkezési naplóba**, majd pedig szakok szerint leltárba vezettük, s ennek megfelelően leltári számokkal jelöltük meg. A Beérkezési napló 1915. évi folyószáma: 1–516. A régiségtári anyagot I. 6018–6372-ig, összesen 354 folyószám alatt; a néprajzit II. 2877–2911-ig, összesen 34 folyószám alatt; a természetrzajit: III. 1100–1111-ig, összesen 11 folyószám alatt; a könyvtári anyagot IV. 6303–8484-ig, összesen 2181 folyószám alatt; a szépművészetit V. 15–16-ig, összesen 2 folyószám alatt vezettük be az egyes szakok leltárába.

E mindenekfelett szükséges adminisztratív teendők és irodai munkák ellátása, valamint a beérkező új gyarapítási anyagok konzerválása, leltározása és rendezése mellett a gyűjtemények **általános rendezésének** munkájában a háború kezdete óta állandóan rendkívül terhes tanári elfoglaltságunk miatt az idén is csak lassan haladhattunk előre; mert hadba vonult 5 tanártársunk tanítási munkájának az ide vonatkozó miniszteri rendelkezés szerint az itthon maradt tanárok által való ellátása az 1915. évben is a maximális óraszám fölötti tanítási órák elvállalását tette kötelességünké. Egyikünknek pedig a főgimnáziummal kapcsolatosan fennálló és 180 növendéket magába foglaló házilag kezelt intézeti konviktus ügyeinek vezetését is tovább kellett folytatnia. – Mindezek dacára mindenik gyűjteményünkben tovább folytattuk a két évvel ezelőtt megkezdett általános rendezési munkát.

A könyvtárban és levéltárban a folyó évben vásár és ajándék útján beérkezett nagy mennyiségű anyag feldolgozása és elhelyezése után, mi huzamos időt vett igénybe, főleg a térképgyűjtemény feldolgozásával, rendbeszedésével és cédulázásával foglalkoztunk.

A régiségtárban, a néprajzi, képzőművészeti és természetrzaji gyűjteményben a tisztogatási és konzerválási munka, valamint a leltári lajstromokkal való egyeztetési eljárás, a kicédulázás, s a hiányzó leltári számoknak a tárgyakra való rávezetése tovább folyt. A néprajzi gyűjteményben befejeztük a csempegyűjtemény rendezését, és jórésztben készen van a fatárgyak konzerválása. Varrottas gyűjteményünk néhány megrongált értékes darabját házilag végzett munkával restauráltattuk. A természetrzaji gyűjteményben ásatag csontgyűjteményünk konzerválása s a növénygyűjtemény rendezése csaknem egészen elkészült.

A rendezési munkában **TÉGLÁS** Erzsébet és **TÉGLÁS** Juliskaapidíjas kisegítő segéd munkások voltak segítségünkre. Ezekben a munkákban segédkezett **BARABÁS** Ferenc múzeumi szolga is.

A Méltóságos Főfelügyelőség 284-1916. sz. a. január hó 25-én kelt leiratával „a múzeum 1914. évi működéséről és állapotáról szóló jelentésünket örömmel vette tudomásul, s az intézet egész vezetőségének,

valamint a múzeum és könyvtár tisztikarának legmelegebb elismerését fejezte ki.”

Ezt az 1914. évi jelentését a közönség érdeklődésének ébrentartása s az igazgató-választmánynak főleg az adományozókkal szemben való nyilvános elszámolása s a beérkezett adományokért érzett köszönetének nyilvános kifejezése céljából a *Székely Nép* hasábjain közzétettük, s 300 db. különlenyomatban a múzeum fenntartóinak, támogatóinak, jóakaróinak, s a társmúzeumoknak szétküldtük.

Megemlítjük végül, hogy a nagyközönségnek gyűjteményeink megtekintését már múlt évi jelentésünkben ismertett viszonyaink között, azaz tárgyaink nagyobb részének raktárszerű elhelyezésében és a végleges kiállítása számára való előkészítés és rendezés állapotában az idén sem engedhetjük meg, de szakembereknek a gyűjteményeinkben való kutatást mindig lehetővé tettük, s általában a tudományos kérdésekben hozzánk fordulóknak mindig szívesen rendelkezésére állottunk.

Tudósaink közül pl. a folyó évben ismételt **BARABÁS** Samu miniszteri oszt. tanácsos, nyug. orsz. levéltárnok és júl. hó 19–24-ig dr. **KOMÁROMY** András orsz. levéltárnok, a Tud. Akadémia tagjai dolgoztak levéltárunkban.

Dr. **BUDAY** Árpád kolozsvári egyetemi magántanárnak római bélyeges tégláinkról pacskolatokat készítettünk, **HARSÁNYI** István sárospataki kollégánknak és másoknak ismételt tudományos adatokat, levéltári másolatokat stb. küldöttünk.

A múzeum vagyoni állapotáról

a **SIPOS** Samu múzeumi pénztáros által vezetett pénztári napló alapján készített 1915. évi zárószámadás és vagyonmérleg szerint a következő adatok nyújtanak felvilágosítást.

A) A **közpénztárnál a bevételek** tételei ezek: 1. Átjött a múlt évről 2500 K, 2. gyarapítási államsegélyekből 2500 K, 3. Sepsiszentgyörgy várostól fenn-tartási segély 1000 K, 4. Csík vármegyétől fenntartási segély 500 K, 5. Pénzintézetek segélye 264.14 K, 6. Háromszék vármegye községek segélye 90 K, 7. Múzeumi jégverem hasznobére 500 K, 8. Átfutó bevételek 2631 K. **Bevételek összege** 17 501.37 K. 9., A múzeum fenntartóitól nyert javadalomhoz tartozik még Háromszék vármegye évi 800 K fenntartási segélye, mely összegből 600 K a múzeumőr-tiszteletdíjak fedezésére a Ref. Székely Mikó-Kollégium pénztárához utaltatik ki, 200 K összeg pedig az 1916. évben fog felvételét.

A **kiadások** összege: 9613.42 K, **pénztári maradvány:** 7887.95 K.

Az itt kimutatott pénztári tételek az államsegélyek és a múzeum egyéb számadási tételek tekintetében így oszlanak meg:

I. **Gyarapítási és fenntartási** rendes és rendkívüli államsegélyek: Bevétel 2.500 K, kiadás az 1914. év II. felére 1159 K, az 1915. év I. felére 1341 K, pénztári maradvány –.– K.

Az 1915. év II. felére számításba vett gyarapítási államsegély terhére a gyűjtemények gyarapítására kiadott: 1382.65 K.

II. A 25 000 K **berendezési államsegélyből** az 1914. évről átjött mint bevétel 12 918.67 K, az 1915. évben kiadás volt: 402.– K, pénztári maradvány 12 516.67 K.

III. A gyűjtemények rendezésénél felhasznált **segédezők** díjazása címén az 1914. évi kiadásokból 1027.60 K, az 1915. évi kiadásokból 1432.66 K, összesen 2460.26 K kiadás elszámolás céljából a Múzeumok és Könyvtárak Országos Főfelügyelőségének 1914. december 11-én kelt 64. sz. leirata szerint az építési pénztár terhére van előirányozva.

IV. A **múzeum saját jövedelmeiből:** Bevétel: 2082.70 K, kiadás 5055.11 K. A múzeumi alapok tőkeösszege 3200 K (CSEREY Jánosné-alap 3000 K, Báró SZENTKERESZTY-alap 200 K). Pénztári túlkiadás 1778.81 K, amely összegből az 1913. évre esik 914.19 K, az 1914. évre 794.68 K, az 1915. évre pedig 69.94 K túlkiadás.

Az 1914. évi közpénztári számadások kiadásaiból az 1914. évre folyósítani remélt gyarapítási államsegély terhére leendő elszámolás céljából különválasztott a gyűjtemények gyarapítására kiadott összegekből 2500 K. Miután azonban az 1914. évre a gyűjtemények gyarapítására államsegélyt nem kaptunk, az 1915. évi, a rendesnél kisebb összegű gyarapítási segélyből csupán 293 K-t tudunk törleszteni, az ennek levonásával fennmaradó 2707 K kiadás szintén a pénztári hiányt növeli. Ennek beszámításával a közpénztárt terhelő túlkiadások összege $1778.81 + 2207 = 3985.81$ K.

Tekintettel arra, hogy nagyon szűk keretek közt mozgó rendes bevételekkel és a 85 000 K-s építési államsegélynek 1915. jún. havában kiutalt 1914. és 1914. évi 5000 + 5000 K-s két részletével együtt **bevételek:** 302 010.02 K, **kiadás** 298 761.63 K, **pénztári maradvány** 3248.39 K.

A megállapított építési pótmunkák költségeire ezen az összegben felül rendelkezésünkre áll még az 1913. évi állami költségvetésben évi 5000 K-s részletekben biztosított 85 000 K-ás államsegélynek még fel nem használt része, melynek törlesztése kölcsön útján való értékesítését illetékes tényezőktől nyert információk szerint előreláthatólag csak a háború befejeztével remélhetjük.

A múzeum **vagyonállása** az 1915. év december 31-én:

1. Alapítványi törzsvagyon 3200 K.
2. Gyarapítási államsegély maradvány: –.–. 3. Beren-

dezési államsegély maradvány: 12 516.67 K. 4. Az új múzeumi épületre eddig kiadatott: 261 241.60 K építési összeg. 5. A múzeumóri lakásokra kiadatott: 37 520.03 K építési összeg. 6. Múzeumtelek értéke: 60 000 K.

Az 1–6. tétel alatt kimutatott követelések összege 374 478.30 K, melyből a kimutatott 3985.81 K közpénztári hiányt, valamint a múzeumot terhelő 35 000 K építési kölcsönt leszámítva a múzeum **tiszta vagyona** 1915. december 31-én (a gyűjtemények és felszerelések értékét számításba nem véve) 335 492.49 K, **gyarapodás** a múlt év állapotával szemben $(335\,492.49 - 335\,187.50) = 304.99$ K.

Végül kedves kötelességünknek teszünk eleget, midőn mindenekfelett a vallás- és közoktatásügyi m. kir. Minisztériumnak és a Múzeumok és Könyvtárak Országos Főfelügyelőségének mindenemű ügyeinkben állandóan tanúsított, nagyértékű erkölcsi és anyagi támogatásáért, továbbá fenntartó hatóságainknak, a tulajdonos vármegyék és Sepsiszentgyörgy város vezetőinek, pártfogóinak, támogatóinknak, valamint mindazoknak, kik egy vagy más ajándékkal és letétjükkel múzeumunk gyűjteményeit gyarapították, Igazgató-választmányunk nevében ezen a helyen is hálás köszönetünket nyilvánítjuk.

A Székely Nemzeti Múzeum Igazgató-választmányának Sepsiszentgyörgyön, 1916. március 4-én tartott gyűlése megbízásából:

főimn. tanár, múzeumőr főimn. tanár, múzeumőr

Köszönetnyilvánítás:

A jelentés közzétételét az ARANY János Közalapítvány támogatása tette lehetővé („Centrumok, 2001” program). Ezúton is köszönjük.

(A családnevek majuszkulás kiemelését kötet szerkesztési szempontok indokolták. A ma már nem használatos formák kivételével a *Jelentést* mai helyesírással közöljük. **Szerk. megj.**)

**Raportul consiliului director al
Muzeului Național Secuiesc
către Inspectoratul Național al
Muzeelor și Bibliotecilor privind
activitatea și situația Muzeului în
anul 1915**

(Despre publicare)

Primul *Raport* amănunțit al Muzeului Național Secuiesc apare în 1902. Acest tip de rapoarte publice, noutate a erei Francisc LÁSZLÓ, vor fi editate anual, în caiete de sine stătătoare, în cel mult câteva sute de exemplare. Până acum se considera că ultimul *Raport* este cel privind anul 1914, apărut în primăvara anului 1915. Documentul prezent este *Raportul* privind anul 1915, rămas în manuscris și păstrat în arhiva muzeului. Întocmit în primăvara anului 1916, odată cu intrarea României în război și transformarea orașului Sf Gheorghe în zonă de război, nici nu mai avea cum să fie tipărită. Pentru mai mulți ani, o parte a colecțiilor este evacuată, clădirea principală transformată în spital de război, și instituția se luptă pentru supraviețuire. Pe de altă parte, rapoartele interbelice înaintate autorităților din București sunt mai sumare, muzeul reușind să editeze un *Raport* asemănător abia referitor la activitatea din 1935. (H.B.)

**Report of the Managing Staff of
the Székely National Museum
towards the National Department
of Museums and Libraries
regarding the Activity and
Situation of the Museum in the
Year 1915**

(About the publication)

The first thoroughly written report of the Székely National Museum appeared in 1902. This type of public reports, a new type of the Ferenc LÁSZLÓ era, were to be published annually in independent books, in at most 100 samples. Until then it was considered that the last Report was the one regarding the year 1914, that had appeared in spring of 1915. The present document is the one about the year 1915 that remained in manuscript and was preserved in the archives of the museum. Issued in the spring of 1916, once with the entering of Romania in the war and the transformation of the town Sepsiszentgyörgy in a war zone, could not be printed. For several years a part of the collections was evacuated, the main building of the museum was turned into war hospital and the institution itself had to fight for survival. On the other hand, the reports of war headed to the authorities in Bucharest were poor, the museum could only edit a similar report only on the activity from 1935. (H.B.)

